

METAFORĂ ÎN TERMINOLOGIA BOTANICĂ POPULARĂ DE ORIGINE LATINĂ

Cătălina CANANĂU,
Facultatea de Litere

CZU: 811.135.1'373.612.2:58=124 cananaucataliana98@gmail.com

Cercetarea noastră are ca obiect metaforizarea în terminologia botanică populară de origine latină în limba română. Am pornit de la premisa că metaforizarea constă în schimbarea numelui unui obiect cu numele altuia, în condițiile în care între ele există o asemănare. [1, p.186], iar finalitatea cercetării pe care ne-am propus-o este stabilirea specificului și a temeiurilor acestui procedeu pe baza materialului lexical selectat.

După cum menționează E. Coșeriu, la baza metaforizării se află, în primul rând, „prestigiul creatorului și expresivitatea semnului inventat, rațiuni culturale mai generale, precum și substituirea unei culturi prin alta, sau progresul cultural continuu, apariția continuă în orizontul cunoștințelor lingvistice a unor obiecte și idei noi care reclamă cunoaștere și clasificare” [1, p.186].

În domeniul fitonimic, procedeu de creație neologică prin metaforizare presupune, de cele mai dese ori, asocierea făcută în baza unor caracteristici ale plantei cu anumite lucruri din lumea înconjurătoare. Materialul nostru lexicografic atestă asocieri pe bază de formă (a florilor, a fructelor, a ramurilor etc.), ale altor caracteristici, cum ar fi mirosul, gustul, culoarea, funcția etc. Termenii nou-creați, ca structură, pot fi simpli (atât în cazul în care cuvântul își păstrează forma, cât și atunci când se modifică prin derivare) și compuși (*i.e.* formate prin compunere).

Putem exemplifica această primă modalitate printr-un șir de exemple:

Lăcrimioară, din lat. „lacrima”, plantă cu flori mici de forma lacrimilor;

Căldărușă (sinonime: **candeluță**, **ciucurei**, **cupe**, **clopoței**, **cerceluși**) din lat. „caldaria”, plantă erbacee ornamentală cu flori de formă scuturată;
scintilla din lat. „scantilla”, plantă erbacee cu frunze liniare;

gălbează, din lat. *galbinus*, plantă utilizată pentru a trata boala cu același nume, despre care se credea în popor că apare la animale când acestea pasc în locuri cu pământ galben 2, p.415].

În afară de aceasta, asocierile din denumirea plantelor populare de origine latină pot face referință la:

a) lumea animală:

găinușe „plantă erbacee din familia rozaceelor” (lat. *gallina*);

oiță „plantă cu flori albe pe dinăuntru și trandafirii pe dinafară” (lat. *ovis+iță*),

arici „mușchi formând tufe” (lat. *ericius*),

purcelași „plantă erbacee cu frunzele sau capitulele ghimpoase” (lat. *porcellus*),

albină „planta are flori dispuse într-un spic, seamănă cu albina.” (lat. *alvina*) etc.

osul-iepurelui - denumire populară a plantei *Ononis antiquorum* L. Este o plantă înscrisă în medicina tradițională. Presupunem că numele acestei plante a fost asociat cu rădăcinile acesteia, care se folosesc în tratament care ar avea asemănare cu „oase ale iepurelui”.

piparul-lupului - denumire populară a plantei *Asarum europaeum*. Are o aromă iute cu iz de lămâie, gustul este canforat - fapt pentru care motivăm primul termen al acestei plante, iar cel de-al doilea s-ar referi la faptul că planta reprezintă un pericol, fiind foarte toxică.

b) om, inclusiv organele lui:

tâțoi „varietate de struguri” (lat. *titia*),

rărunchi „plantă cu rizomul lung, cărnos, cu florile mari, galbene-aurii” (lat. *renunculus*),

căpitan „plantă decorativă anuală cu flori roșii” (rus. *kapitan*) etc.

părul-orfanei - denumire populară dată plantei *Stipa tenuissima*. Este o iarbă ornamentală ce atinge în lungime până la 50 cm. Frunzișul este fin, subțire, liniar, la temperaturi calde apar și fire galbene, asemănător părului unei orfane (fete tinere).

c) mitologie:

țintaură „plantă erbacee medicinală cu flori roșii sau albe” (lat. *centaurea*),

inger „plantă erbacee cu frunze lanceolate și flori purpurii” (lat. *angelus*) etc.

părul-Maicii-Domnului - denumire populară a plantei *Asplenium*

Trichomanes. Tradiția populară românească reține idea că plantele care poartă numele Maicii Domnului au, de regulă, puteri tămăduitoare, existând credința că Maica Domnului poate tămădui orice boală trupească și sufletească.

căruța-dracului - denumire populară *Eryngium campestre*. În denumirea populară sunt codificate două caracteristici ale plantei: aspectul ei urât, țepos, și proprietatea tulpinii de a se desprinde de rădăcină și de a se lăsa purtată de vânt pentru ca semințele să poată fi mai bine împrăștiate;

cămașa-Domnului - denumire populară a plantei *Convolvulus arvensis*. „Numele plantei este explicat printr-o legendă botanică potrivit căreia Dumnezeu și-a pus, după o ploaie, cămașa la uscat, însă veșmântul s-a micșorat, prefăcându-se în inflorescența plantei”[3].

În concluzie, astfel de metafore ne relevă strânsa legătură dintre om și lumea vegetală, ne dezvăluie subconștientul și psihologia creatorului de termeni botanici. Or metafora reprezintă un procedeu foarte important al motivației relative, care reflectă modul de gândire a poporului român, tendința lui de a aprecia frumosul, imaginația bogată și interesul sporit pentru cunoașterea plantelor.

Bibliografie:

1. Coșeriu E.. Omul și limbajul său. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2009, 355 p.
2. <https://www.diacronia.ro/ro/indexing/details/A22320/pdf>
3. <https://limbaromana.md/index.php?go=articole&n=3050>

*Conducător științific:
conf.univ. dr. Elena VARZARI*